

Personages

Inleiding

Er bestaat weinig of geen historische informatie over de personen uit het Nieuwe Testament. De historische bronnen zijn karig. De personages uit *Zie de mens* zijn gebaseerd op personages die voorkomen in het Nieuwe Testament. In het stuk *Zie de mens* zijn keuzes gemaakt die niet altijd overeenkomen met wat er in de evangeliën staat. De personages zijn in *Zie de mens* gevormd tot menselijke archetypes. In de onderstaande personagetypering proberen we niet alleen aan te geven wat de personages vertegenwoordigen, maar ook de verschillen te duiden met de evangeliën, als die er zijn. In sommige gevallen is er een discrepantie tussen wat we historisch over iemand weten en hoe hij in de Bijbel wordt voorgesteld.

Deel 1

Simon

Simon was een visser in Kafarnaüm. Hij had een Aramese bijnaam *Kefas*, wat rots betekende. Jezus noemt hem Petrus, naar het Grieks voor 'rots' (Mattheüs 16:18). Hij wordt een van de Twaalf Apostelen. Samen met zijn broer Andreas en zijn vader Jona hadden ze een vissersbedrijf aan het meer van Galilea, waar de rijkste visgronden lagen, vlakbij de monding van de Jordaan. Ze waren niet onbemiddeld want ze bezaten meerdere schepen. Petrus was aanvankelijk een discipel van Johannes de Doper. Hij werd door zijn broer Andreas naar Jezus gebracht (Johannes 1:42). Hij was getrouwd. Jezus genas Petrus' schoonmoeder van koorts (Mattheüs 8:14-15). Hij was vurig en onbesuisd. Hij verklaarde dat hij Jezus nooit zou loochenen (Mattheüs 26:33), maar deed het toch. Hij slaat bij de arrestatie van Jezus Malchus het oor af (Johannes 18:10). Hij behoorde tot het drietal dat Jezus in bijzondere omstandigheden bij zich had (Marcus 5:37). Hij is de eerste die Jezus als de 'Messias' erkent. Na Jezus' kruisiging zien we hem optreden als de leider van de gemeente. Hij kende 'heidenchristenen' (die niet besneden waren) geen gelijke rechten toe. Hierover komt hij in conflict met Paulus. Paulus zal uiteindelijk zijn gelijk halen: onbesneden christenen worden gelijkwaardig aan besneden Joodse christenen. Petrus stierf de marteldood in Rome, op de plaats waar nu de Sint Pietersbasiliek staat. Hij werd gekruisigd met het hoofd naar beneden. Niet Petrus maar Jezus' broer Jacobus was de eerste bisschop van Jeruzalem. Dit wordt in de kerkgeschiedenis weinig verhaald omdat het de onbevleete ontvangenis van Maria in diskrediet brengt; het feit dat zij al kinderen had toen Jezus ter wereld kwam. Petrus was de eerste bisschop van Rome. 'Hij is vooral aantrekkelijk door zijn voortdurende fouten en vergeving, zijn laaiend enthousiasme, zijn goede bedoelingen en zijn zelfvertrouwen dat zo snel weer verdween.'¹ Volgens een apocrief verhaal had Petrus een dochter die zo mooi was dat ze al op jonge leeftijd door mannen werd belaagd. Toen ze uiteindelijk door haar belager werd ontvoerd, vroeg Petrus aan God om in te grijpen. Hij bad de Heer dat zij lam zou worden, hetgeen ook gebeurde. Zijn dochter was vanaf dat moment half verlamd. Petrus, die genezersgaven had, weigerde haar te genezen om haar voor bezoedeling te behoeden.²

Simon in Zie de mens

Simon heeft zijn vrouw verloren. De visserij zit in het slop; er worden geen vangsten meer gedaan. Het leven is hard en meedogenloos. Zelfs zijn broer Andreas kan hem niet meer troosten. Hij zoekt zijn heil bij Johannes de Doper. Na de dood van Johannes sluit hij zich bij Jezus aan. Jezus geeft hem een nieuwe naam: Petrus. Hij wordt de meest standvastige vertrouweling van Jezus.

¹ R. Brownrigg, *Wie is wie in het Nieuwe Testamen. Alle Bijbelse figuren van A tot Z*, Becht, Haarlem, 1994, p.199

² J. Claes e.a., *De Twaalf. Apocriefe verhalen over de apostelen*, Davidsfonds, Leuven, 2006, p.25

Andreas

Broer van Simon. Een discipel van Johannes de Doper, die vroeg door Jezus tot apostel werd geroepen. Hij was een van de eerste leerlingen van Jezus. Hij bracht zijn broer Simon (Petrus) bij Jezus. Na de dood van Jezus trok Andreas naar Patras, in het noorden van de Peloponnesos. Hij maakte zich niet geliefd bij de Romeinse consul Aegates toe hij erin slaagde diens vrouw te bekeren. Hij werd gearresteerd. Aegates wilde hem vrijlaten op voorwaarde dat zijn vrouw bij hem terugkeerde. Zij weigerde devoot. Andreas werd gekruisigd. Om zijn lijden zo lang mogelijk te laten duren werd hij niet aan het kruis genageld maar er met touwen aan vast gebonden. Zijn lijden heeft twee dagen geduurd. In de Middeleeuwen ontstond de legende dat Andreas aan een X gekruisigd zou zijn. Of dit feitelijk zo is gebeurd is twijfelachtig. Feit is dat deze X nu bekend staat als het Andreaskruis. Het kruis dat we herkennen in de Schotse vlag. Andreas is de beschermheilige van Schotland.

Andreas in Zie de mens

Net als zijn broer Simon een visser. Met tegenzin volgt hij Simon naar Johannes de Doper. Simon laat zich dopen door Johannes wat tot een breuk leidt met zijn broer, die niets met de dopelingen te maken wil hebben. De breuk tussen de twee broers geeft aan hoe groot de familiale impact van een bekering van een familielid kan zijn. Dit aspect speelt een belangrijke thematische rol in *Zie de mens*. De gevolgen van bepaalde (al dan niet radicale) geloofskeuzes voor relaties met broers, zussen, moeder en vader leiden soms tot onherroepelijke breuken.

Filippus

Een visser afkomstig uit hetzelfde dorp als Simon en Andreas. Hij werd door Jezus tot apostel geroepen en bracht zelf Bartholomeus tot Jezus. Hij wordt als een wijs man omschreven (Hand. 21:8). In een van de apocriefe verhalen wordt hij in Athene uitgenodigd om met een groep van driehonderd filosofen te praten. Zijn dochters hadden voorspellende gaven (Hand. 21:9). Na de dood van Jezus deed hij zendelingswerk van Azotus tot Caesarea (kuststrook aan de Middellandse Zee ten Noorden van Gaza). Hij is de enige apostel die, volgens apocriefe geschriften, Jezus' gebod naast zich neerlegt en uit woede kwaad met kwaad vergeldt, ondanks pogingen van zijn dochter en van andere apostelen om hem op andere gedachten te brengen. Ook Filippus werd gekruisigd.

Filippus in Zie de mens

Hij is net als Simon en Andreas een visser. Maar in tegenstelling tot Simon en Andreas is hij wel succesvol in de visvangst. Filippus wijdt dit aan het feit dat hij zich van zijn zonden liet bevrijden door zich bij Johannes te laten dopen. Dit wekt Simons nieuwsgierigheid, die op zoek gaat naar de Doper. Filippus vertegenwoordigt het geloof uit opportunisme. Belijden van je zonden, zorgt voor meer succes in zaken.

Bartholomeüs

Hij wordt door Filippus bij Jezus gebracht en wordt een van de twaalf apostelen. Er wordt aangenomen dat zijn echte naam Nathanaël was. Het zou ook kunnen dat dit zijn voornaam was en dat Bartholomeüs een achternaam is. Volgens Eusebio, bisschop van Caesarea (4 n.o.j.), is er in India een Hebreeuws evangelie gevonden dat door Bartholomeüs geschreven is. Er bestaat een apocrief geschrift dat het *Evangelie van Bartholomeüs* heet. De apocriefe verhalen over Bartholomeüs gaan letterlijk twee richtingen uit. Na Jezus' dood trok hij als zendeling naar Egypte. Vandaar dat hij in de Koptische Kerk een belangrijke rol speelt. Hij zou op bevel van de Joodse Koning Herodes Agrippa II gedood zijn. Deze Joodse koning stond aan de kant van de Romeinen tijdens het neerslaan van de Joodse Opstand (66-70 n.o.j.). De koning liet hem in een zak met zand stoppen, die vervolgens werd dichtgenaaid en in zee werd geworpen. Een ander apocrief verhaal vertelt dat Bartholomeüs als zendeling richting India vertrok. Toen hij in Armenië bij een prinses de duivel uitdreef en een tempel bevrijdde van de duivel waardoor alle godenbeelden in stukken braken, werd hij door de oom van de prinses ter dood veroordeeld. Hij werd levend gevild. Vandaar dat hij vaak wordt afgebeeld met zijn huid over zijn arm en het mes in zijn hand.

Bartholomeüs in Zie de mens

Bartholomeüs wacht samen met zijn dochter Susanna om door Johannes gedoopt te worden. Hij hoopt dat zijn dochter genezen wordt door de Doper. Susanna is door de duivel bezeten. Bartholomeüs wordt bij een inval van de Romeinen gedood.

Magdalena

Heet eigenlijk Maria van Magdala, een burcht aan de westelijke oevers van het meer van Galilea, ten Noorden van Tiberias (Mat.27:56). Het was een van de grootste steden rond het meer ten tijde van Jezus. Hij dreef zeven demonen uit haar lichaam (Mat.16:9). Waarschijnlijk leed zij aan epilepsie. Vanaf dan behoort ze tot Jezus' meest getrouwe volgelingen. Samen met andere vrouwen zorgt ze voor hem. Ze speelde een grote rol bij de begrafenis en als getuige van de herrijzenis (Joh.20:11). Marcus en Mattheus beschrijven hoe ze samen met de moeder van Jacobus en Jose (de moeder van Jezus dus) de kruisiging en de begrafenis van Jezus heeft bijgewoond. Zij was volgens het evangelie van Johannes de eerste aan wie de herrezen Jezus verscheen. Zij was een van de vrouwen die Jezus en zijn volgelingen financieel steunden. Ze was ook aanwezig bij zijn kruisiging. Zij wordt vereenzelvigd met de vrouw die Jezus' voeten zalft bij de maaltijd ten huize van Simon de Farizeeër. Terecht of onterecht; Maria Magdalena is voor alle christenen het type van de berouwvolle zondares geworden. Ook werd ze vereenzelvigd met Maria van Bethanië, de zus van Marta en Lazarus, en met de vrouw met de albasten kruik. Steeds gaat het om variaties op het thema van de berouwvolle zondaar of de emotionele boeteling. Een boetvaardige zondares staat in de christelijke kerk gelijk aan een 'vrouw van lichte zeden' of prostituee. De Westerse kerk maakt geen onderscheid tussen de drie vrouwen, de Oosterse kerk ziet hen als drie verschillende personen. Ze was Jezus duidelijk onvoorwaardelijk toegewijd. Sommige apocriefe bronnen wijzen op de mogelijkheid van een huwelijk tussen Jezus en Magdalena. Anderen spreken over hun liefdesrelatie. Sinds 1969, tijd van de hippies en de vrije liefde, wordt Maria Magdalena niet meer opgenomen als boetvaardige zondares in de heiligenkalender... Volgens een Middeleeuwse legende zou ze naar Zuid-Frankrijk gevlucht zijn. In 1896 werd het *Evangelie van Maria Magdalena* ontdekt. Hieruit blijkt dat zij een volwaardige leerling van Jezus was die evenveel spreekrecht had als Petrus en Andreas. Petrus was jaloers op de positie die zij als vrouw bij Jezus kreeg. Het kan volgens Petrus niet dat zij als vrouw toegang kan hebben tot de kennis van Jezus.

Magdalena in *Zie de mens*

In *Zie de mens* wordt Magdalena gedoopt door Johannes. Na diens dood sluit ze zich aan bij Jezus. Ze wordt benoemd als hoer en komt zelf openlijk voor dit beroep uit. Ze vertegenwoordigt een geloof waar spiritualiteit en zinnelijke sensualiteit nauw met elkaar samenhangen.

Susanna

Susanna is een volgeling van Jezus. Hij had haar genezen en zij zorgde uit haar eigen middelen voor hem tijdens hun zendingswerk in Galilea.

Susanna in *Zie de mens*

In *Zie de mens* is Susanna de dochter van Bartholomeüs. Zij is door de duivel bezeten en haar vader hoopt dat Johannes de Doper haar zal kunnen genezen. Ze wordt een volgeling van Jezus. In Deel 2 en 3 is haar personage deel gebaseerd op de apostel Tomas.

Het gaat hier om de “ongelovige Tomas”. Deze uitdrukking is gebaseerd op het evangelie van Johannes waar Tomas zegt dat hij niet gelooft in dat Jezus uit de dood is opgestaan (Joh.20:24). Van hem is de apocriefe tekst *Het evangelie van Tomas* bekend. Een in het Koptisch overgeleverde tekst dat eerder een verzameling van uitspraken van Jezus is, dan een ‘evangelie’. Volgens de legende wordt Tomas na de dood van Jezus als slaaf verkocht aan een Indisch koopman. In Indië aangekomen krijgt hij de opdracht om voor koning Gundaforus een paleis te bouwen (Tomas was timmerman). Wanneer hij de vrouw van een vooraanstaand man van de duivel bevrijdt en zij na ‘genezing’ al haar liefde wijdt aan de Heer, wordt hij door de echtgenoot gevangen gezet. Hij wordt ter dood gebracht: vier soldaten doorboren hem met hun lansen.

Johanna

De vrouw van Chusas, de rentmeester van Herodes. Zij behoorde tot de vrouwen die Jezus had genezen en die nu bij hem en zijn volgelingen hoorden en hem verzorgden. Zij was rijk en hielp Jezus financieel. Zij was aanwezig bij de ontdekking van het lege graf van Jezus (Luc.24:10).

Johanna in *Zie de mens*

In *Zie de mens* leren we Johanna eerst kennen als dopelinge van Johannes. Later wordt ze volgeling en trouwe aanhanger van Jezus. Ze heeft haar banden met het hof van Herodes verbroken. Haar man is minister bij koning Herodes.

De Samaritaanse

Samaritanen worden gezien als afstammelingen van de Israëlieten. Zij woonden in het gebied Samaria. Maar zij hebben zich vermengd met mensen uit andere streken die o.a. tijdens de Assyrische overheersing naar hun gebieden werden gedeporteerd (2 Kon. 17:24). De Samaritanen beleden een verwaterd Jodendom, vermengd met Assyrische gewoonten en riten. Wegens die 'onzuiverheid' mochten zij niet meehelpen aan de bouw van de tempel (Ezra 4:2). Van die tijd dateert de vijandschap tussen Joden en Samaritanen. De Samaritanen bouwden hun eigen tempel op de berg Gerizim. Het voornaamste geschilpunt met de Joden ten tijde van Jezus, gaat over de plaats van eredienst: Jeruzalem of Gerizim. Jezus omarmt deze door de Joodse gemeenschap verstoten groep 'joden'. Onder de Samaritanen treffen we de eerste christenen buiten het jodendom (Hand. 8:14,15; 9:31). In het Nieuwe Testament is de politieke en religieuze spanning tussen Joden en Samaritanen te vinden in het verslag over de ontmoeting van Jezus met een Samaritaanse vrouw bij de bron van Jacob (Joh.4).

De Samaritaanse in *Zie de mens*

In *Zie de mens* vertegenwoordigt de 'Samaritaanse' het archetype van de verstoteling. We leren haar kennen als wachtend op de doop bij Johannes de Doper.

Elisabeth

Een vrome vrouw getrouwd met de priester Zacharias. Ze bleef tot in haar hoge ouderdom kinderloos, maar werd na een openbaring van God (Luc. 1:13) gezegend met de geboorte van Johannes de Doper. Zij was de nicht van Maria, moeder van Jezus. Jezus en Johannes zijn dus van dezelfde generatie.

De hoge leeftijd van Elisabeth en de maagdelijkheid van Maria maken deze zwangerschappen heel bijzonder. Men wijst daarbij op de onvruchtbaarheid van Elisabeth. De vraag is echter of die onvruchtbaarheid niet bij Zacharis te zoeken was... Elisabeth weigerde immers bij de besnijdenis dat haar zoontje de naam van Zacharias kreeg. Ze noemde hem Johannes... Ook Marias maagdelijkheid is twijfelachtig aangezien Jezus meerdere broers en zussen had. Vandaar dat in de Kerkgeschiedenis weinig te vinden is over de eerste bisschop van Jeruzalem; dat was de broer van Jezus Jacobus. De Amerikaanse theologe Schaberg verdedigt de stelling dat zowel Jezus als Johannes de Doper wel eens kinderen zouden kunnen zijn van Romeinse soldaten, verwekt tijdens de wraakacties van het Romeinse leger bij de onderdrukking van opstanden na de dood van Herodes (4 v.o.j.).

Elisabeth in *Zie de mens*

We leren Elisabeth kennen na de dood van haar zoon Johannes de Doper. Ze praat met Maria over het verlies van haar zoon. In Deel 2 zal Elisabeth Maria waarschuwen dat Jezus wel eens eenzelfde lot als dat van de Doper wacht.

Maria

Moeder van Jezus. De geboorte van Jezus wordt in Mattheüs en Lucas uitvoerig verteld. De nadruk ligt daarbij op de maagdelijke geboorte. Voor commentaar hierover verwijs ik naar de tekst over Elisabeth. Ze probeert tevergeefs haar zoon Jezus terug naar huis, naar Nazareth te krijgen. Haar pogingen dichterbij Jezus te komen mislukken. Jezus erkent haar niet meer als zijn moeder. Hij knipt alle familiebanden door. Maria is getuige van de kruisiging van haar zoon (Joh. 19:26).

Maria in Zie de mens

In *Zie de mens* staat Maria voor het archetype van de moeder die haar zoon verliest aan wat hij beschouwt als een 'hoger doel' of 'ideaal'. Omwille van dit emotionele perspectief hoort zij niet echt tot de volgelingen van Jezus. Ze bekijkt en volgt de gebeurtenissen op een afstand en doet pogingen dichterbij haar zoon te komen.

Judas

Judas Iskariot (man van Keriot) is wellicht de bekendste apostel. Hij verschilt in wezen niet van de andere apostelen: hij hoorde Jezus' woorden, zag zijn wonderen en volgde hem. Ook hij werd uitgezonden door Jezus om te prediken en wonderen te doen. Zijn hart moet echter niet bij Jezus geweest zijn. Al vroeg waarschuwt Jezus dat er een verrader in zijn volgelingen binnengeslopen is (Joh. 6:70). Judas beheerde de financiën van de groep volgelingen. Nadat hij door Jezus terecht wordt gewezen omwille van een opmerking over een dure zalf, loopt hij naar de Joodse gezagdragers om hen te zeggen hoe en waar ze Jezus kunnen arresteren. Hij krijgt voor zijn verraad 30 zilverlingen. Jezus voorspelt het verraad tijdens het Laatste Avondmaal. Als Judas ziet dat het fout gaat met Jezus krijgt hij wroeging. Hij werpt het geld terug naar de priesters en pleegt zelfmoord.

Judas in Zie de mens

Judas is een personage die tot de verbeelding spreekt. In vele teksten en bewerkingen wordt hij als een fanatieke volgeling verbeeld. Ook in *Zie de mens* werd Judas een personage dat tot Jezus' meer radicale volgelingen hoort. Judas pleit openlijk voor een revolutie en een gewapende opstand tegen de Romeinen.

Johannes de Doper

Zoon van de priester Zacharias en Elisabeth. Toen zij al op leeftijd waren verscheen aan hen de engel Gabriël die hen de blijde boodschap van de komst van hun zoon meedeelde. (Voor commentaar op deze wonderbaarlijke zwangerschap zie de info over Elisabeth.) Johannes leefde in de woestijnen tot hij in het openbaar begon te dopen (Luc. 1:80). Uiterlijk herinnerde hij aan de profeet Elia uit het Oude Testament. Hij droeg een mantel van kamelenhaar en een leren gordel. Hij overleefde in onherbergzaam gebied op een dieet van sprinkhanen en honing. Hij predikte de ondergang van de wereld en de komst van het koninkrijk Gods en van de Messias. Al wie zijn zonden beleed en zich liet dopen zou toetreden tot dit koninkrijk. Wie zich liet dopen in de Jordaan verkreeg vergeving van zonden. In het Nieuwe Testament ligt zijn voornaamste functie in het dopen van Jezus. Johannes de Doper werd gearresteerd en gevangen gezet. Volgens de legende werd hij onthoofd op vraag van één van de stiefdochters van Herodes. Dit is meer dan waarschijnlijk een mythe. Het is veel aannemelijker te veronderstellen dat Johannes de Doper eenzelfde lot onderging als Jezus. Hij zou dan ook als oproerkraaijer gekruisigd zijn.

Johannes de Doper in Zie de mens

In Deel 1 staat Johannes de Doper centraal. We zien hem prediken en dopen. Zo krijgt hij een aantal volgelingen die hun heil in het doopsel vinden. De confrontatie met Jezus verloopt enigszins anders dan in het evangelie. Jezus weigert zich te laten dopen door Johannes en twijfelt zelfs aan diens boodschap. Kort daarop wordt Johannes gearresteerd en gekruisigd. De volgelingen blijven geschokt achter.

Jezus

Er bestaan nagenoeg geen historische feiten over Jezus. Het enige historische document is de veroordeling tot kruisiging door Pontius Pilatus. Een leven van Jezus schetsen waarbij je alle feiten uit de evangeliën in een bepaalde volgorde weergeeft is onmogelijk. Dezelfde gebeurtenis wordt niet door elk evangelie op dezelfde plaats verhaald; de evangelisten ordenen niet chronologisch. We kunnen niet anders doen, dan een algemeen overzicht geven. De evangeliën hebben een theologische bedoeling. Ze creëren met andere woorden eerder een legende of mythe dan een historisch verslag. De evangelisten wilden enerzijds de goddelijke afkomst van Jezus bewijzen en beargumenteren, en anderzijds de profetie van de komst van de Messias in het Oude Testament aantonen. We hebben dus een maagdelijke geboorte en de ouders Jozef en Maria. Jozef is niet de vader van Jezus. Er is de geboorte in Bethlehem waardoor Jezus' geboorte in overeenstemming werd gebracht met de afkomst van koning David. Jezus is geboren in Nazareth. Nazareth kijkt uit op een vlakte waardoorheen één van de belangrijkste handelsroutes tussen Afrika, Azië en Europa loopt. Vele legers trokken door deze heuvelachtige vlakte: van Egypte, Assyrië, Babylon, Perzië, Macedonië en Rome. Het is een plek waar de boeren van Galilea in contact kwamen met kooplieden en handelaren uit verschillende gebieden. Een kosmopolitisch kruispunt van talen en culturen. Er zijn de drie koningen uit het Oosten. Er is zijn doop in de Jordaan door Johannes de Doper. Zijn verblijf in de woestijn inclusief een verzoeking door de duivel. En dan volgt zijn optreden onder de mensen met wonderlijke genezingen. Dit zijn meestal duiveluitdrijvingen. Lichamelijke ziekte werd toen gezien als een teken van het kwaad, van de duivel. Van zieken werd gezegd dat ze waren bezeten door demonen. In Jezus' tijd waren duiveluitdrijvingen door middel van magische formules heel gebruikelijk. Jezus verdreef demonen op eigen gezag. Hij beval de demon uit de persoon in kwestie weg te gaan. Hij vroeg hiervoor niets in ruil (geen betaling). En er is de prediking van het Koninkrijk Gods. Hoogtepunt in de prediking is de beroemde Bergrede (Mat. 5:3-7). Bij Lucas is dit een 'veldrede'. Er is de tempelreiniging. Maar langzaam stijgt, met de populariteit van Jezus, ook het verzet van de leiders tegen zijn optreden. Het volk merkt dat Jezus geen vorst wil zijn die hen van de Romeinen verlost en hun tijdelijk welzijn schenkt en keert zich van hem af. Daarop trekt Jezus zich met zijn leerlingen terug. Hij onderwijst hen en zendt hen uit. Hij ontwikkelt een vorm van prediking aan de hand van parabellen en gelijkenissen. Daarin wordt het evangelie wel ten volle bekendgemaakt, maar in zodanige vorm dat alleen zij die zich ervoor inspannen het kunnen en mogen verstaan. Maar zijn belijdenissen krijgen een steeds grotere Messianistische vorm. De messiaanse verwachting werd geassocieerd met het eind van de Romeinse overheersing? Uiteindelijk trekt hij met zijn apostelen naar Jeruzalem. Daar wordt hij, na verraad door Judas, gearresteerd en drie dagen later gekruisigd. Drie dagen na zijn begraving is Jezus verrezen.

Jezus in *Zie de mens*

We leren Jezus kennen als een 'zoekende' tussen de volgelingen van Johannes de Doper. Hij stelt kritische vragen aan Johannes en weigert uiteindelijk gedoopt te worden. Daarop trekt Jezus de woestijn in. Gelouterd keert hij terug. Bij zijn terugkeer is de verslagenheid bij de volgelingen van Johannes groot. Johannes werd terechtgesteld. De volgelingen ontdekken een boodschap van hoop en liefde in het gedrag en de woorden van Jezus. Ze worden nu zijn volgelingen. Maar Jezus' boodschap verschilt merkkelijk van die van Johannes. Voor Jezus is het volgen van rituelen zoals het belijden van je zonden via het doopsel niet genoeg. Hij vraagt een nadenken over het eigen gedrag. Wie het koninkrijk Gods wil binnentreden, kan

dat enkel doen middels een diepgaande loutering en gedragsverandering. De parabels van Jezus gaan over ethische keuzes die een stap verder gaan dan wat de moraal en zeden voorschrijven. De verschillende volgelingen begrijpen Jezus' boodschap elk op hun eigen manier. Wanneer Jezus gearresteerd wordt en kort daarna sterft aan het kruis, zonder enige tussenkomst van God... is de verwarring bij de volgelingen groot. Hoe gaan ze na zijn dood om met zijn boodschap van liefde en hoop...? Slagen ze erin de woorden en daden van Jezus een blijvende plaats te geven in hun leven? Het personage Jezus is in *Zie de mens* een katalysator om de dynamiek binnen een groepje volgelingen te kunnen onderzoeken. Wat zoeken mensen bij een leider? Waarom volgen ze hem blindelings? Waarom twijfelen ze? Hoe nauw is geloof verbonden met twijfel.

Deel 2.

Kajafas

Kajafas werd in 18 n.o.j. door de Romeinse procurator Valerius Gratus (de voorganger van Pontius Pilatus) tot hogepriester aangesteld. Hij was getrouwd met de dochter van de hogepriester Annas. Het was gebruikelijk dat een priester met de dochter van een priester trouwde binnen de geestelijke aristocratie van Jeruzalem. Kajafas volgde dus zijn schoonvader op. De priesterfamilie Annas had alle belangrijke kerkelijke sleutelposities in handen. Het was een dynastie van hogepriesters. Ze dreven daarnaast een bloeiende handel in offerdieren op het plein van de tempel voor heidenen (niet-Joden). Deze familie bepaalde zowel het religieuze als het politieke gezicht van de natie. De familie was niet geliefd bij het Joodse volk. Kajafas was hogepriester ten tijde van de prediking van Johannes de Doper en van Jezus. Van hem is het voorstel Jezus ter dood te brengen (Johannes 11:47-53). In zijn paleis vonden de vergaderingen van het (Joodse rechtbank) plaats. Hij leidde deze vergaderingen. Dit paleis lag in de bovenstad van Jeruzalem, niet ver van waar men veronderstelt dat het laatste avondmaal plaatsvond. Volgens het evangelie van Johannes werd Jezus eerst naar Annas gestuurd. Deze patriarch had na de aanstelling van zijn schoonzoon, achter de schermen, de touwtjes nog steeds stevig in handen. Daarna werd Jezus voor het Sanhedrin gebracht waar hij werd berecht. Het Sanhedrin had niet de macht een ter dood veroordeling te bekrachtigen. Het Sanhedrin kon een ter dood veroordeelde wel schuldig verklaren aan verraad en hem bestempelen als een bedreiging voor de Romeinen. Zo konden ze in één klap Jezus ombrengen, de Romeinen die klus laten klaren en daarbij hun loyaliteit aan het Romeinse gezag onderstrepen. Daarom werd Jezus naar Pontius Pilatus gestuurd. Alleen hij kon iemand ter dood veroordelen. Voor de Sadduceeërs was de prediking van Jezus (net als die van Johannes de Doper) een doorn in het oog. De tempelreiniging door Jezus was de druppel die de emmer deed overlopen. Jezus verjoeg de verkopers en gooide de tafeltjes van de geldwisselaars omver. Dit werden de 'kraampjes van Annas' genoemd. Dit was een publieke aanval op de belangen en het gezag van Kajafas en zijn familie. De tempel was hun bloeiende handelsonderneming en een goede bron van inkomsten door de verkoop van offerdieren en de hoge wisselkoersen van de tempelmunt (de zilverling) waarmee offerdieren gekocht moesten worden. De angst voor een opstand van het volk weerhield hen ervan om Jezus onmiddellijk te arresteren. Dat gebeurde later, 's nachts. Toen volgden de gebeurtenissen elkaar snel op. Het was onwettig 's nachts een proces te beginnen, het was onwettig dat Kajafas (de voorzitter) probeerde de gevangene een bekentenis af te dwingen en het was onwettig de gevangene niet vrij te spreken als getuigen elkaar tegenspreken. De beschuldiging dat Jezus had gedreigd de tempel te vernietigen kon onmogelijk bewezen

worden. De bewering van Jezus dat hij de Messias was, deed hij onder druk van hogepriester Kajafas, die toen hij zag dat de beschuldigingen tot niets leidden, tussenbeide kwam en de gevangene persoonlijk ondervroeg. Kajafas beschuldigde Jezus van godslastering. Deze beschuldiging werd bij Pontius Pilatus ingeruild voor de meer aantrekkelijke beschuldiging van verraad. Kruisiging kon alleen door de Romeinse overheid gebeuren. Kajafas was ook betrokken bij de verhoren van de apostelen Petrus en Johannes (Hand. 4:6). Enkele jaren na de kruisiging van Jezus, in 36 n.o.j., werd Kajafas door Vitellius, de Romeinse landvoogd van Syrië, uit zijn functie ontslagen.

Kajafas in *Zie de mens*

Hij is de machtige hogepriester van Jeruzalem, die het Sanhedrin voorziet, maar hij moet buigen voor de Romeinse machthebber. Hij zorgt ervoor dat Jezus gearresteerd en veroordeeld wordt.

Sanhedrin

De Perzen vertrouwden aan de Joden de rechtspraak toe over hun eigen zaken (Ezra 7:25). Vanaf de 4de eeuw v.o.j. was deze Hoge Raad een soort aristocratische senaat waarin zowel priesters als leken zetelden. Dus onder de Perzische en de Griekse bezetting de spreekbuis van het Joodse volk. Het was het hoogste gezag van het land en het hoogste gerechtshof (na de bezettende macht). Ze hielde rechtspraak op het tempel terrein. Ze beschikten over tempelwachters. Een politionele eenheid waarmee zij arrestaties konden uitvoeren. Het Sanhedrin ondervroeg kandidaten voor hun priesterwijding, controleerde de zuiverheid van hun afstamming en hun lichamelijke geschiktheid. De raad bestond uit drie groepen: opperpriesters, familiehoofden en schriftgeleerden. De raad werd voorgezeten door de hogepriester. Die werd aangesteld door de Romeinse overheid ten tijde van de Romeinse bezetting. De hogepriester stamde meestal uit een dynastieke familie van hogepriesters. De opperpriesters hielden zoveel mogelijk de belangrijke functies binnen hun eigen familie. Meestal dreven ze ook een bloeiende handel in offerdieren. De familiehoofden waren afstammelingen van oude families die binnen de stammen de leiding op zich hadden genomen in Kanaän. De hoofden van deze families hadden het Joodse volk na de verbanning naar Babylon terug naar het beloofde land gebracht en bestuurd. Eén van hen, Jozef van Arimatea kreeg toestemming om Jezus in zijn familiegraf te begraven. De schriftgeleerden hadden hoog aanzien vanwege hun wijsheid en eerlijkheid. Vandaar dat velen onder hen belangrijke benoemingen kregen binnen het Sanhedrin en het bestuur. Daar kwam tijdens de Romeinse bezetting verandering in door de door hen aangestelde koning Herodes. Hij liet 45 leden van het Sanhedrin vermoorden en verving hen door corrupte priesters. En hij beperkte hun raadgevende politieke macht tot een louter religieus-juridische. Na de vernietiging van Jeruzalem (66-70 n.o.j.) werd het Sanhedrin opgeheven.

De meerderheid van het Sanhedrin waren Sadduceeën. Farizeeën waren voortdurend in de minderheid, maar zij leverden wel de schriftgeleerden. Saduceeën en Farizeeën stonden ten aanzien van Joodse zaken lijnrecht tegenover elkaar.

De **Saduceeën** ontstonden tijdens de Perzische en de Griekse bezetting. Zij achtten de staatkundige belangen van het Joodse volk boven de godsdienstige. Men kan hen als

cultuurmensen beschouwen die zich in hun levensstijl sterk lieten beïnvloeden door de Grieken. Ze hadden in de tijd van Jezus weinig invloed op het volk, maar tot hun partij behoorde wel de elite van koophandelaren, ambtenaren en priesters. Het Sanhedrin bestond toen voornamelijk uit Saduceeën. Ze hadden hun eigen schriftgeleerden. De Saduceeën achtten de wet van Mozes belangrijker dan de uitspraken van profeten. Ze verwierpen vanuit een rationalisme het bestaan van engelen, geesten en de wederopstanding. Ze kenden aan de menselijke wil een grote vrijheid toe.

Farizeeën betekent waarschijnlijk 'afgescheidenen'. Deze groep hield zich ver van vreemde (buitenlandse) of rationele (het Hellenisme) invloeden. Zij wilden trouw de Joodse wetten volbrengen. Zij waren ten tijde van Jezus de geestelijke leiders van het volk. Terwijl hun tegenstanders de Saduceeën, de religieus juridische macht daadwerkelijk in handen hadden. Zij erkenden het bestaan van goede en boze geesten. Engelen en geesten waren voor hen bemiddelaars tussen God en de mens. Ze geloofden in de onsterfelijkheid van de ziel en een soort voorzienigheid. Ze stonden ook open voor ideeën als de opstanding van het lichaam. Ze leefden de wet zo precies mogelijk na. Jezus veroordeelde dit alsmede hun talrijke leefregels en hun zelfingenomenheid. Farizeeën streefden met hartstochtelijk enthousiasme naar rechtvaardigheid. Zij behoorden tot de middenklasse van het volk. Ze hielden vast aan de tradities van het patriarchale familiehoofd als gezaghebbende vertolker van de wet van Mozes. Ze verzetten zich tegen de bezettende macht. Dit deden ze echter niet met geweld (zoals de Zeloten). Zij wachtten op Gods tussenkomst via een Messias.

Zeloten is een Joodse groepering die zijn naam dankt aan het Griekse woord voor 'ijveraar'. Ze zagen zichzelf als vertegenwoordigers van God die hun volk van vreemde onderdrukkers moest bevrijden. Hun motto: 'Geen andere voorschriften dan de Wet - Geen andere koning dan God.' Ze werden steeds gewelddadiger in hun verzet tegen zowel de Romeinse bezettingsmacht als tegen hun eigen mensen die met de bezetter sympathiseerden. De Zeloten vochten tijdens de Joodse oorlog niet alleen tegen de Romeinen maar ook tegen gematigden onder het eigen volk.

De priesters in *Zie de mens*

Matthias

Jongste en meest onervaren lid van het Sanhedrin. Hij komt op voor de armen. Links in ons moderne politiek universum. In het Nieuwe Testament wordt Matthias, na Judas' zelfdoding, als 12de apostel gekozen.

Fideas

Vertolkt binnen het Sanhedrin een ongenueanceerde harde lijn. Aartsconservatief.

Nerias

Vertolkt een orthodox conservatieve lijn. In het Oude Testament is Nerias de oudoom van koning Saul (11de eeuw v.o.j.).

Urias

Vertolkt een extremistische visie. Extreem rechts in ons moderne politieke universum. In het Oude Testament is Urias de echtgenoot van Batseba en een van de dertig uitverkoren aanvoerders van koning Davids leger.

Odeas

Vertolt de ervaren, oude en milde, politieke wijsheid. In het Oude Testament is Odeas de vader van de profeet Azarja die koning Asa van Jida adviseerde.

Elias

Vertolkt de pragmatische politiek. In ons politieke universum de realpolitik. Elias is in het Oude Testament een profeet en hervormer uit de 9de eeuw v.o.j.

Pontius Pilatus

Judea kwam rechtsreeks onder Romeins bestuur nadat de zoon van koning Herodes in 6 n.o.j. werd afgezet als koning van Judea. Pontius Pilatus was de vijfde Romeinse procurator van Judea, Samaria en Idumea, van 26 tot 36 n.o.j. Hij werd door keizer Tiberius benoemd als opvolger van Valerius Gratus. Hij was ondergeschikt aan de proconsul van Syrië. Hij was een onbarmhartig en onbuigzaam man. Hij maakte zich schuldig aan corruptie en geweld. Uiteindelijk dienden de Samaritanen een klacht tegen hem in bij de proconsul van Syrië, Vitellius. Die benoemde een ander tot procurator en gelastte Pilatus naar Rome te gaan om zich te verantwoorden voor zijn wreedheden.

Pontius Pilatus in *Zie de mens*

Procurator van Judea die kat en muis speelt met de Joden, maar bang is dat zijn vrouw Claudia zich zal aansluiten bij de volgelingen van Jezus.

Claudia Procula

Volgens de overlevering de naam van de vrouw van Pontius Pilatus. Zij waarschuwde hem Jezus niet te kruisigen. In de Bijbel wordt haar naam niet genoemd. De enige Claudia die in het Nieuwe Testament genoemd wordt is een Christen uit Rome die in de laatste brief die Paulus vanuit de gevangenis in Rome schrijft, aan Timotheüs in Efese, haar persoonlijke groeten overbrengt (2 Tim. 4:21).

Claudia in *Zie de mens*

De vrouw van Pontius Pilatus die sympathie voelt voor Jezus en zijn volgelingen.

Chusas

Rentmeester aan het hof van koning Herodes Antipas. Zijn vrouw Johanna was één van de vrouwen die samen met Jezus en de apostelen langs steden en dorpen in Galilea trok (Lucas 8:3).

Melaatsen, kreupelen, blinden...

De 'zieken' die door Jezus worden genezen. In de tijd van Jezus werden zieken gezien als door demonen en geesten bezeten zondaars. Jezus dreef die geesten of demonen weg uit het lichaam van de zondaars. In *Zie de mens* spreken we over 'zieken' en 'genezingen' in plaats van over 'bezetenen' en 'duivel uitdrijvingen'.